

МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ ЕКОСИСТЕМ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНО-МЕРЕЖЕВОГО СУСПІЛЬСТВА

METHODOLOGICAL ASPECTS OF THE PROBLEM OF DEVELOPMENT OF ENTREPRENEURIAL ECOSYSTEMS IN THE CONTEXT OF THE INFORMATION AND NETWORK SOCIETY

У статті досліджено методологічні аспекти розвитку підприємницьких екосистем в умовах інформаційно-мережевого суспільства, яке є ключовим викликом цифрової трансформації економіки. Автор аналізує концептуальні положення екосистемного підходу як еволюцію кластерної ідеології, підкреслюючи важливість поєднання механістичних та органічних управлінських підходів у формуванні сучасних організаційних моделей. На основі теоретичних та емпіричних джерел висвітлюються інструменти та практики, що сприяють інноваційному розвитку, створенню цінностей та формуванню мережевої взаємодії. Особлива увага приділяється аналізу доменів екосистем підприємництва на макро-, мезо- та мікрорівнях, ідентифікації їх компонентів та зв'язків. Розглянуто приклади провідних світових компаній та досвід вітчизняних дослідників. Висвітлено роль стейкхолдерів у розвитку підприємницьких процесів, а також запропоновано інтеграційні заходи для синхронізації взаємодії елементів екосистем. Автор акцентує на необхідності адаптації екосистемного підходу до специфічних умов України, враховуючи асиметрію регіонального розвитку та соціокультурний контекст. У роботі запропоновано методологічні підходи до проектування екосистем підприємництва, що базуються на принципах емерджентності, конвергенції та партнерства. Зроблено висновок, що ефективна синергія доменів сприятиме активізації інновацій та підвищенню конкурентоспроможності національної економіки.

Ключові слова: екосистема підприємництва, інформаційно-мережеве суспільство, цифрова трансформація, кластерна ідеологія, стейкхолдери, інновації, регіональний розвиток.

The article explores the methodological aspects of entrepreneurial ecosystem development within the information-network society, which poses critical challenges for economic digital transformation. The study emphasizes the evolution of the ecosystem approach from cluster ideology and highlights the importance of integrating mechanistic and organic management principles to develop adaptive and sustainable organizational models. Key tools and practices that foster innovation, network collaboration, and value creation are analyzed in detail, with a focus on entrepreneurial ecosystem domains at macro, meso, and micro levels. The article identifies essential components and relationships within these domains and provides insights into their integration to achieve synergy. Drawing on examples from global leaders in digital transformation and findings from domestic studies, the research illustrates successful ecosystem implementation strategies and identifies barriers specific to emerging economies. The study particularly addresses Ukraine's socio-economic conditions, including regional development asymmetries and socio-cultural factors, which complicate the adoption of ecosystem methodologies. The author proposes tailored methodological approaches to designing entrepreneurial ecosystems in Ukraine that leverage principles of emergence, convergence, and partnership. Synchronizing interactions between ecosystem domains is viewed as a critical step toward enhancing functionality, stimulating entrepreneurial innovation, and improving competitiveness on a national scale. Furthermore, the research underscores the role of stakeholders as central drivers of ecosystem development. Stakeholder collaboration, when structured and coordinated effectively, facilitates dynamic resource exchange, innovation diffusion, and sustained economic growth. Emphasis is placed on fostering multi-level partnerships and addressing regional disparities to unlock the full potential of entrepreneurial ecosystems. This paper contributes to the theoretical and practical understanding of entrepreneurial ecosystems by offering an actionable framework for their design and development. It holds particular relevance for policymakers, regional authorities, and business stakeholders seeking to create resilient ecosystems capable of driving sustainable innovation and economic transformation in the digital era.

Key words: entrepreneurial ecosystem, information-network society, digital transformation, cluster ideology, stakeholders, innovation, regional development.

УДК 338.24; 004.9

DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.15-10>

Мішустіна Т.С.¹

к.е.н., доцент,

Вищий навчальний заклад

"Університет імені Альфреда Нобеля"

Mishustina Tetiana

Higher Educational Institution

"Alfred Nobel University"

Постановка проблеми Світова тенденція цифрової трансформації економіки та розвиток інформаційно-мережевого суспільства створюють нові виклики для підприємницької діяльності. У сучасних умовах традиційні організаційні моделі виявляються недостатньо ефективними для стимулювання інновацій і підтримки мережевої взаємодії між суб'єктами підприємництва. Особливої актуальності це набуває в Україні, де регіональна асиметрія розвитку та соціокультурні особливості

вимагають адаптації нових методологічних підходів до управління.

Технологічні нововведення, "проривні" технології, що супроводжують цифровізацію сучасного бізнесу, більшості галузей в рамках інформаційно-мережевого суспільства, не приживуться чи дадуть досить скромний ефект, якщо впроваджуватися в "стару" організаційну та інформаційно-комунікаційну структуру [1]. В ідеалі будь-які зміни повинні починатися з побудови нової організаційної

¹ ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1295-3303>

моделі, яку сьогодні в умовах бізнесу намагаються "зібрати" на основі екосистемного підходу, як розвиток кластерний ідеології. Цей підхід передбачає поєднання/симбіоз механістичного на основі "аналогового" формату (регламенти, інструкції і т.п.) та органічного, під впливом інструментарія цифрової трансформації економіки (цінності, корисності, безпеки; сенси, спільноти, мережева взаємодія та партнерські відносини) управлінських підходів.

Це робить екосистемний підхід, як розвиток кластерний ідеології, як новий спосіб управління, привабливим у досягненні цілей інформаційно-мережевого суспільства (інноваційний розвиток та цифрова трансформація). Але, частково, поки важкореалізованим в усталеній дійсності військово-політичної ситуації в Україні. Слід відзначити, що колаборація управлінських підходів системою не оформлена / не вивчена як теорією так і практикою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Проблему розвитку підприємницьких екосистем досліджували такі закордонні науковці, як М. Jacobides, С. Cennamo, А. Gawer, В. Spigel, R. Harrison J. Trabskaja, Т. Mets, S. Ben Letaifa, Y. Redeau, А. Greve. J.W. Salaff, E. Henlon, В. Chutte, V. Lutz та інші, які розглядають екосистемний підхід як ключовий механізм організації сучасних економічних систем. Вітчизняні науковці, серед яких Л. Пашук, О. Степаненко, В. Колтун, Г.Замазьева, В. Дубницький, В. Захарченко, О. Трегубов, В. Ляшенко, Д. Благодир, А. Кобилко, В. Стаценко, Т. Янковець, Л. Хоменко, Н.Летуновська, О. Гризенко, В. Ляшенко, О. Гареушенко, С. Князєв, О. Вишневський, Г. Толстих, І. Романець, Ю. Андросик, І. Красок, С. Дорошенко, В. Дикань та інші, також досліджують особливості цифрової трансформації та кластеризації економіки України.

Економічний, соціальний розвиток, техніко-технологічний розвиток у рамках інформаційно-мережевого суспільства та цифрової трансформації нині стає дедалі більш орієнтованим на використання термінології, інструментарію та ефективних практик екосистемного підходу, зокрема на основі кластерної ідеології.

Невирішеною частиною проблеми є необхідність розроблення комплексного підходу до проектування та розвитку підприємницьких екосистем з урахуванням національних особливостей і цифрової трансформації економіки.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз стану, виявлення проблем та оцінка перспектив розвитку підприємницьких екосистем в умовах інформаційно-мережевого суспільства.

Виклад основного матеріалу дослідження.

З початком третього тисячоліття дедалі чіткіше вимальовуються риси нового суспільства, "інформаційно-мережевого", в яке вступили провідні західні країни. Різні філософи,

економісти, соціологи і футурологи називають його по-різному – посткапіталістичне, постіндустріальне, але таке, яке найбільше відповідає його суті, – це саме "інформаційно-мережеве суспільство" (ІМТ), у рамках глобальної мережевої взаємодії. За висловом М. Фейгенбаума сучасні технології "дають змогу зробити комп'ютер... з бруду". Такі радикальні зміни в умовах кластерної ідеології та епохи цифровізації призвели до виникнення якісно нової економіки знань, в основі якої лежать технології штучного інтелекту.

Американський економіст Г. Стюарт каже, що основні фонди інтелектуальної компанії не мають матеріальної форми, і навіть нині, в рамках ІСО, взагалі не зрозуміло, кому вони належать, і хто відповідає за їх утримання [2]. Складні інтелектуальні системи (інструментарію цифрової трансформації, штучного інтелекту, кластерні екосистеми) вже не вписуються в ієрархічний державний порядок і не можуть бути підпорядковані контролю [3]. На перше місце, на думку В. Spigel, та R. Harrison [4], виходить не доступ до ресурсів, наявність виробничих потужностей чи капіталів, а спроможність до нововведення, в тому числі у сфері організації управління та формування екосистем. Організаційна форма будується не за бюрократичним принципом, а за принципом "адхократії", як вказує О. Тоффлер, – стає "структурою холдингового типу, яка взаємодіє на основі мережі та координує роботу безлічі тимчасових груп, які виникають та припиняють свою діяльність відповідно до темпу змін у навколишньому інформаційно-мережевому середовищі" [5].

Формування інформаційно-мережевої економіки на основі розширеної взаємодії, на засадах конвергенції, бізнесу та суспільства з урахуванням "радикального" впливу цифрової трансформації в усіх сферах є стратегічним пріоритетом в Україні. З огляду на тенденції еволюції поняття "економіка", можна бачити, як багато склалося підходів до її розуміння, в рамках ІСО. У нашому випадку мова піде про принципово новий економічний інститут, ажітаж довкола якого розігрався в останнє десятиліття ХХ століття, - цифрову економіку, на основі організаційних форматів кластерної та екосистемної ідеології. Наголосимо на тому, що технології цифрової економіки стрімко й неминуче, а подекуди й радикально, проникають в усі сфери та галузі традиційного господарювання. Проблемам цифрової трансформації української економіки нині присвячено значну кількість наукових праць, серед них В. Вишневського [6], В. Ляшенка [7], Л. Пашук та Є. Гаволетті [8], В. Дубницького, М. Войнаренко [9], С. Соколенко [10], В. Колтун та Г. Замазєєва [11].

Розглянемо поняття "цифрова трансформація" з точки зору різних авторів, у контексті екосистемного підходу (табл. 1)

Поняття «цифрова трансформація»

Джерело	Визначення
Jacobides M., Cennamo C., Gawez A. [12]	Цифрова трансформація – «комплексне перетворення бізнесу, пов'язане з успішним переходом до нових бізнес-моделей, каналів комунікацій із клієнтами та постачальниками, продуктів, бізнес- і виробничих процесів, корпоративної культури, що базуються на принципово нових підходах к управлінні даними з використанням цифрових технологій, із метою істотного підвищення його ефективності та довгострокової стійкості».
Ляшенко В.І., Вишневський О.С. [7]	Під цифровою трансформацією розуміють процес інтеграції інформаційно-комунікаційних технологій на всі аспекти бізнесу та суспільства, що супроводжується якісною зміною принципів і процесів надання послуг, як державних, так і приватно-консалтингових, в електронному вигляді з метою підвищення задоволеності громадян і бізнесу послугами, зниження витрат бізнесу під час взаємодії з державою, а також витрат безпосередньо держуправління за рахунок використання даних.
Sirotkina N.N., Filatova M.V. [13]	Цифрова трансформація «зміна підходу до ведення бізнесу (бізнес-моделі) за рахунок інтеграції інноваційно-інформаційних технологій в усі аспекти бізнес-діяльності, що вимагає внесення докорінних перетворень у технології, культуру, операції та принципи створення нових продуктів і послуг з метою забезпечення комерційного успіху в умовах нової цифрової економіки та в рамках становлення інформаційно-мережевого суспільства»
Autio E., Thomas L. [14]	Цифрова трансформація – процес модернізації суспільства, що враховує переваги віртуального світу, що відкривають, і дає змогу повною мірою використовувати потенціал цифрових та інфокомунікаційних технологій.
Дубницький В.І. [15]	Цифрова трансформація – робота в цифрових середовищах, що передбачала володіння новими компетентностями, такими як: - здатність використовувати цифрові інструменти для ідентифікації, доступу, управління, аналізу, оцінювання та синтезу цифрових ресурсів; продуктивно, критично та безпечно обирати і застосовувати ІКТ у різних сферах життєдіяльності, зокрема, робота з контентом, комунікацією споживання, техносфера; - здатність працювати в цифровій сфері, зокрема AR, VR, AI, програмування ІТ-рішень; управління автоматизованими комплексами; - готовність до застосування та вдосконалення технологій віртуальної та доповненої реальності, технологій розподіленого реєстру, до вміння використовувати, створювати та вдосконалювати інформаційні мережі; - готовність до освоєння та застосування наскрізних цифрових технологій, зокрема нейротехнологій і технологій штучного інтелекту, систем розподіленого реєстру, квантових технологій, промислового та маркетингового інтернету, робототехніки, робототехніки, робототехніки, робототехніки.інтернету, робототехніки, сенсорики.

Джерело: складено автором на основі [7; 12; 14; 13; 15]

Екосистемний підхід є основою стратегії комплексного управління економічними системами з метою забезпечення їх збереження та сталого розвитку на справедливій основі [16]. Основними засадами екосистемного підходу до управління розвитком економічних систем у цільових інформаційно-мережевого суспільства та цифрової трансформації, на основі аналізу праць [16–18], можуть стати такі (рис. 1) На основі праць [1; 4; 12] автор вважає за необхідне виокремлення основних концептуальних положень екосистемного підходу до розвитку економічних систем (у тому числі екосистем підприємництва) в умовах цифрової трансформації:

– при використанні екосистемного підходу до управління розвитком економічних систем в умовах цифрової трансформації відбувається відтворення і самої екосистеми, і її основних учасників (акторів, суб'єктів підприємництва), тобто можна говорити про виникнення в екосистемі "коеволюції" можливостей здібностей учасників у створенні

цінності." Крім цього, на зміну парадигми економічної конкуренції в екосистемах відбувається явище взаємовигідного співробітництва з метою покриття дефіцитних ресурсів;

– основою екосистеми є ціннісна пропозиція. Екосистема може вважатися успішною, якщо всі (не автори/ учасники, суб'єкти) задоволені своєю позицією. Матеріалізація ціннісної пропозиції ґрунтується на понятті "структура вирівнювання" екосистеми [17], коли створюється певний різноманітний набір зацікавлених у колаборації партнерів. Цінність і корисність/безпека в рамках екосистемного підходу створюється через проектування структури екосистеми та її трансформації (оптимізації, модернізації, реорганізації, реформування) Тут, на нашу думку, має місце погляд на екосистему як структуру, а не афіліацію;

– екосистемний підхід є результатом синтезу (змішаного застосування) організаційної екології [4] і мережевого підходу [8]. З організаційної-екологічної концепції, екосистемний підхід запозичує

Рис. 1. Принципи екосистемного підходу до управління розвитком економічних систем в умовах цифрової трансформації

Джерело: складено автором на основі [16; 17; 18]

думку про основний елемент екологічного аналізу у вигляді популяції організацією (як аналог природної екосистеми, що складається з популяції живих організмів), що функціонують у зовнішній організаційній ніші [17];

– екосистемний підхід передбачає наявність специфічного (що задає специфіку екосистеми) ядра. Низка зарубіжних учених [4; 11; 18] під ядром мають на увазі центральну (провідну) компанію/фірму екосистеми, або "наріжний камінь";

– екосистема являє собою досить складну, але відносно стійку структуру (сукупність авторів з індивідуальними цілями, кордонами тощо). Цю структуру у роботі [19] пропонується характеризувати з позиції трьох характеристик, що є точками впливу на екосистему, – запасів, потоків і динамічної рівноваги;

– функціонування суб'єктів відбувається в середовищах і з середовищами;

– суб'єкти взаємодіють один з одним у рамках екосистеми. Відбувається обмін ресурсами, трансформація одних ресурсів в інші, формуються ланцюжки доданої цінності. На думку авторів роботи [12], взаємодія, і часто формування партнерських відносин, учасників екосистеми відбувається на основі "контуру" взаємодоповнюваності:

– екосистемний підхід має на увазі зміни в часі – як кількісне (зростання /ослаблення) так і якісне (структурне (дисоціація або входження в екосистему нових суб'єктів)). Загалом можна констатувати, що екосистема – це формат, за яким у рамках інформаційно-мережевого суспільства та умовах цифрової трансформації – майбутнє. Очевидно, що за допомогою партнерів/партнерських відносин мережевої взаємодії можливе задоволення, на основі клієнтоорієнтованої стратегії, максимальної кількості потреб клієнта. Слід зазначити, що компанії, які вже сьогодні створюють інформаційно-інноваційне середовище на мережевих принципах, здійснюють перенесення фокусу уваги з продуктів на нагальні потреби клієнтів. Компанія перестає зациклюватися на продуктивній лінійці та фокусується на вибудовуванні єдиного клієнтського шляху. Як очікується, цей формат екосистема, буде тільки розвиватися, зокрема за рахунок підвищення потенціалу системи до креативу та інновацій.

На думку автора, реалізація національного проєкту України у сфері стимулювання розвитку підприємництва та підтримки індивідуальної підприємницької діяльності має шанс на успіх, навіть за умов воєнно-політичної та економічної ситуації в країні, якщо базуватиметься на найсучасніших теоретико-методологічних та прикладних підходах і концепціях, що абсорбують у собі найпередовіші зарубіжні та вітчизняні науково-дослідницькі практики.

Стосовно екосистем підприємництва, наразі вченими, експертами, різними організаціями (ОСЕР, Світовий банк, ВЕФ тощо) створено та загалом апробовано цілий інструментальний комплекс для оцінювання розвитку підприємницьких систем, серед яких можна виокремити:

– Babson College – Babson Entrepreneurship Ecosystem Project;

– George Mason University – Global Entrepreneurship and Development Index;

– Koltai and Company – Six+Six;

– World Bank – Doing Business;

– GSM Association – Information and Communication Tehnology Entrepreneurship;

– WEF – Entrepreneurship Ecosystem і цілий ряд інших.

Слід зазначити, що об'єктом для оцінювання виступають різні компоненти екосистем підприємництва: політика, фінанси, інфраструктура, ринки, соціокультурний контекст, людський капітал, система підтримки (у т.ч. стейкхолдери та інструментарій цифрового маркетингу), якості життя, ніюкр, макро-, мезо-, мікроекономічні умови та ін.

У проєкті Duing Business (World Bank) особлива увага приділяється політиці та сприятливому середовищу (інформаційно-комунікаційному, бізнес-середовищу взаємодії), у проєкті Babson Entrepreneurship Ecosystem Project виділяються сформульовані шість елементів екосистеми у сфері підприємництва: політика, фінанси, культура, система підтримки, ринки, людський капітал [18].

Як відомо, будь-яка екосистема містить у собі низку взаємопов'язаних ключових елементів, які постійно взаємодіють, взаємно посилюють один одного, зокрема за рахунок формування партнерських відносин. Екосистема підприємництва має аналогічну побудову і містить цілу низку елементів, які об'єднуються і взаємодіють між собою для сприяння інноваціям і «мережевому» зростанню, а також реалізації навчальних програм у сфері підприємництва.

Але слід зазначити, що такі підходи рідко призводять до значної активізації підприємницької діяльності з огляду на те, що вони, як правило, не усувають основоположні причини та чинники, що стримують розвиток підприємництва. Як стверджує М. Isenberg [18], багато урядів використовують помилковий підхід до створення екосистеми підприємництва. Вони переслідують деякий недосяжний ідеал екосистеми та орієнтуються на економіку, яка зовсім не схожа на їхню модель економіки». Даний автор також підкреслює, що, незважаючи на те, що екосистему підприємництва будь-якої країни можна зіставити з аналогічною екосистемою підприємництва в іншій країні, кожна екосистема залишається унікальною, оскільки вона є результатом взаємодії сотень елементів у різних контекстуальних умовах.

Вельми цікавий підхід до визначення основних компонентів екосистем підприємництва пропонує S. Koltai [17]. Його модель Six+Six з розвитку підприємництва ґрунтується на концептуальній установці, згідно якої жоден фактор (елемент екосистеми) окремо не може сприяти розвитку підприємництва. Навпаки бізнес активно розвивається, коли кілька секторів та учасників свідомо працює разом, щоб створити сприятливе середовище для підприємництва. Цей автор виокремлює

шість напрямів. Модель S. Koltai Six+Six графічно представлена на рис. 2.

Крім того, дослідник S. Koltai вказує на взаємозв'язки (різні рівні взаємодії + взаємовідносини в рамках концепції Х. Хокассона і Г. Багієва) усіх елементів бізнес-екосистеми та підкреслює, що для успішного розвитку підприємництва на макро-, мезо-, мікроуровнях необхідно, щоб різноманітні учасники працювали разом, на засадах партнерських стосунків, взаємно координуючи свою діяльність. Видається вельми важливим, на думку автора цієї роботи, твердження S. Koltai про те, що помилково думати про всіх підприємців, як про винахідників нових продуктів (як інноваторів). На його думку, лише близько 20% підприємців є фактично новаторами (у т.ч. у сфері створення – стартапів), тобто в цьому вузькому сенсі. А, 80% є фактично – комерціалізаторами, які виносять на ринок нові ідеї.

Таким чином, під час реалізації програми розвитку у сфері підприємництва на макро-, мезо-рівні необхідно свідомо проектувати екосистеми, які допомагають розвиватися в умовах цифрової

трансформації як інноваційно-активним, так і реплекативним підприємцям.

Можна також розглянути методологічний підхід до аналізу параметрів екосистем підприємництва (наприклад, на рівні регіону). Оскільки всі екосистеми підприємництва містять множинні та взаємопов'язані компоненти, проектування і конструювання такої екосистеми мають на увазі збалансований підхід, де однакова увага має приділятися розвитку всіх елементів (включно з визначенням напрямів і процесу реалізації, див. рис. 2).

Як показує практика, такий підхід використовується рідко, оскільки у держави, регіональних органів влади, як правило, обмежені ресурси, що необхідні для такої цілеспрямованої роботи. У результаті, робота досить часто [4; 10] фокусується на елементах екосистеми підприємництва, які є відносно простими в реалізації (наприклад, такі як розвиток інфраструктури, підтримки підприємництва або реалізація навчальних програм у сфері підприємництва. Однак такі підходи рідко призводять до значної активізації підприємницької

Рис. 2. Концепт-модель S. Koltai Six+Six

Джерело: складено автором за [17]

діяльності з огляду на те, що вони, як правило, не усувають засадничі причини та чинники, що стримують розвиток підприємництва на мезорівні.

Як стверджує у своїй роботі M. Isenberg, багато урядів використовують помилковий підхід до створення екосистеми підприємництва. Вони переслідують деякий недосяжний ідеал екосистеми й орієнтуються на економіку, яка не схожа на їхню модель економіки [18]. Даний автор підкреслює, що, незважаючи на те, що екосистему підприємства будь-якої країни можна зіставити з аналогічною економікою, екосистемою підприємства (наприклад, досвід Пакистану, Бангладеш, В'єтнаму та інших держав), кожна екосистема підприємства залишається унікальною (знову ж таки, з огляду на досвід Китаю, Індії, Індонезії тощо), оскільки вона є результатом рівня взаємодії традицій/ментальності сотень елементів у різних національних/регіональних контекстуальних умовах економіки й цифровий трансформації економіки і цифрового життя в Південно-азіатському регіоні.

На думку автора цієї роботи, видається, що кожна країна, кожен регіон і локальна бізнес-територія в процесі формування екосистеми підприємства мають досліджувати та враховувати специфічні контекстуальні умови [20], в усьому різноманітті, орієнтуватися на свої сильні й слабкі сторони, а також використовувати проєктні підходи, аналогічні з «кластерним» підходом [10], в основі яких лежить врахування місцевих реалій.

Загалом, необхідно зазначити, що в рамках екосистемного підходу до дослідження умов розвитку підприємства на макро-, мезорівні під впливом цифрової трансформації визначального значення набуває врахування впливу на розвиток підприємницьких процесів конкретного просторово-часового контексту в усьому його різноманітті. Це дуже важливий чинник, актуальність якого для України та її регіонів набуває особливої значущості, з урахуванням незбалансованості/асиметрії за економічними, соціальними, виробничими та природно-ресурсними параметрами, а також із врахуванням різних соціокультурних та інституціональних середовищ, що саме по собі передбачає наявність більшого розмаїття контекстів.

На нашу думку, з урахуванням реальної асиметрії господарського комплексу регіонів України, екосистему підприємства можна уявити як сукупність /синтез взаємопов'язаних суб'єктів підприємницької діяльності (як потенційних, так і тих, що вже існують), середовища їхнього функціонування та взаємодію між ними (системи обміну та виходячи з рівня партнерських відносин), що визначають ступінь генерації, розвитку та згадання підприємницьких процесів у локально-територіальному підприємницькому середовищі та інформаційно-мережевої взаємодії.

У роботі [20] показано, що екосистема підприємства на рівні регіону являє собою сукупність взаємоналежаних шести доменів (рис. 3), при цьому кожен домен містить у собі цілу палітру елементів, що активно взаємодіють один з одним і з елементами/компонентами інших доменів.

У зв'язку з цим можна стверджувати, що зростання бізнес-активності в країні, регіоні та конкретній локальній території визначається не просто ступенем розвитку доменів підприємницьких екосистем, а передусім рівнем їхньої комплексності та якістю організації й функціонування розширеної взаємодії й партнерських відносин (за ідеологією концепцій Х. Хоканссона, Г. Багієва і К. Гренрооса) між ними.

Саме взаємодія між доменами призводить до активізації підприємницьких процесів, під якими ми розуміємо достатньо стійку (у межах партнерських відносин між учасниками, що формуються), цілеспрямовану сукупність послідовно виконуваних економічним агентом, самостійно або із залученням інших економічних агентів, дій (робіт), здійснюваних на ініціативній та ризиковій засадах, що за визначеною технологією перетворюють входи (ресурси) та виходи (продукцію, послуги) з метою отримання підприємницького прибутку, а також з метою отримання прибутку від підприємства.

Отже, екосистема підприємства успішно функціонуватиме, якщо функціонально її домени будуть синхронізовані. Такий підхід ґрунтується на дослідженнях D. Isenberg [18] та S. Koltai [17] і виходить із базового припущення, що жоден окремий чинник не може стимулювати та підтримувати підприємство. Своєю чергою, це підкреслює важливість урахування ключової та визначальної властивості підприємницьких екосистем – емерджентності. Тому дуже важливо, щоб домени екосистеми підприємства розвивалися комплексно і скоординовано. Тільки в цьому разі можна розраховувати на те, що екосистема максимальною мірою сприятиме генерації та розвитку підприємницьких процесів на макро-, мезо- і мікрорівнях.

Також слід виходити з того, що кожна екосистема підприємства має своїх економічних агентів, зацікавлених у її подальшому розвитку, яких можна назвати стейкхолдерами екосистеми. Стейкхолдери відіграють важливу роль у розвитку підприємницьких екосистем. Причому, вони можуть бути не напряму зацікавлені в розвитку підприємства та зростанні ділової активності, а опосередковано, через зацікавленість у розвитку відповідного домену. Наприклад, такий елемент регіональної екосистеми підприємства, як освітня система, має величезний потенціал впливу на підприємство, але дотепер він не може реалізуватися з огляду на те, що стейкхолдери не

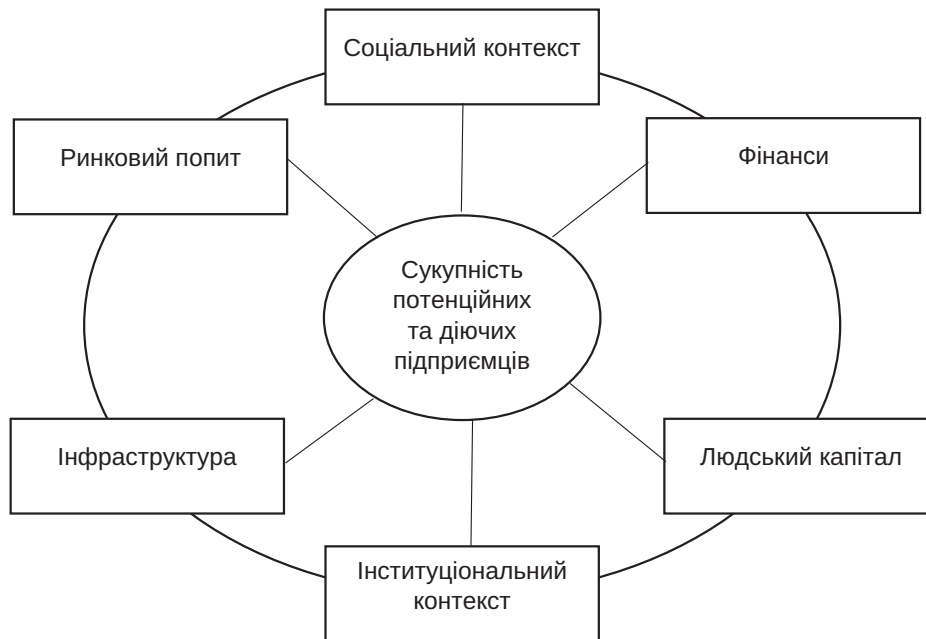

Рис. 3. Сукупність доменів екосистеми підприємництва на рівні регіону України

розглядають підприємницьку освіту як пріоритет освітньої політики та, відповідно, не вживають заходів, що дають змогу змінити ситуацію, що склалася.

Як відомо, виходячи з робіт [17; 18; 23], глибина взаємодії зі стейкхолдерами екосистеми може варіюватися від невеликого зв'язку до найглибшої форми, участі, коли інформація протікає в обох напрямках. На нашу думку, саме глибоке залучення, виходячи з принципів конвергенції, до розвитку різних доменів підприємницьких екосистем сприятиме багатополарній координації та корпоративному/колективному управлінню, що, своєю чергою, може купірувати виникнення потенційних конфліктів, які доволі часто виникають через взаємну довіру та необізнаність сторін.

Таким чином, глибоке залучення стейкхолдерів може подолати інерцію системи, даючи їм змогу стати активними учасниками управління екосистемами, тим самим сприяючи зняттю обмежень, що перешкоджають розвитку підприємництва. Загалом, необхідно розуміти, що економічна політика України в галузі підприємництва має бути орієнтована на залучення, виходячи з принципів конвергенції, до процесів розвитку підприємництва якомога більшої кількості стейкхолдерів екосистем, зважаючи на те, що тільки збалансована і синхронна діяльність стейкхолдерів може принести відчутний результат у роботі з розвитку бізнесу в Україні.

На основі результатів праць [22; 23; 24], можна стверджувати, що якість розвитку доменів екосистем підприємництва та активність і скоординованість діяльності стейкхолдерів справляє істотний вплив на здатність як регіональної екосистеми

підприємництва, так і територіально-локальної екосистеми в середовищі регіону реалізувати свої функції. При цьому ми виходимо з того, що саме регіональна екосистема підприємництва виконує дві найважливіші функції:

– ресурсно-регуляторна функція екосистеми підприємництва – це здатність впливати на формування та розподіл матеріальних, фінансових, інформаційних потоків, а також умови доступу до них (на реалізацію цих функцій впливає якість розвитку таких елементів екосистем, як інфраструктура, система підтримки, освіти тощо).

– соціокультурна функція екосистеми підприємництва – це здатність впливати на моделі взаємодії (у т.ч. неформальні) між економічними агентами в контурі екосистеми (на реалізацію цих функцій впливає якість розвитку таких елементів /компонентів екосистем, як цінності, соціальний капітал, мережі та традиції тощо). Відповідно можна припустити, що екосистема підприємництва, здатна на максимумі реалізувати ці функції буде найбільш комфортно з погляду генерації та розвитку підприємницьких процесів у регіоні (конкретній локальній території).

Висновки. У роботі розглянуто питання розробки та обґрунтування «контуру» методології дослідження регіональної та територіально-локальної екосистем підприємництва, в умовах інформаційно-мережевого суспільства. Обґрунтовується положення, згідно з яким найперспективнішим видається використання екосистемного підходу, що дає змогу враховувати вплив контексту на генерацію і розвиток підприємницьких процесів у локальних (регіональних) просторових континуумах. На основі аналізу робіт

низки зарубіжних учених досліджено наявні підходи до структурної організації підприємницьких екосистем.

У рамках розроблення методологічного підходу до формування та розвитку підприємницьких екосистем на макро-, мезо- і мікрорівнях, на думку автора, особлива увага має приділятися таким важливим моментам:

– коректна ідентифікація доменів та елементів/компонентів регіональної та територіально-глобальної екосистем;

– встановлення всієї сукупності зв'язків між доменами та елементами підприємницької екосистеми як на регіональному, так і на територіальному рівнях і побудова логіки взаємодії з точки зору підприємницьких процесів;

– коректна та максимально повна ідентифікація стейкхолдерів підприємницьких екосистем, зацікавлених як у розвитку окремих доменів екосистем, так і підприємницької екосистеми загалом;

– обґрунтування системи заходів, спрямованих на інтеграцію інтересів стейкхолдерів підприємницьких екосистем, з точки зору розвитку підприємництва на макро-, мезо-, мікрорівнях.

Загалом видається, що розроблення контуру комплексної методології проектування/функціонування екосистем підприємництва на макро-, мезо-, мікрорівнях є в умовах інформаційно-мережевого суспільства та цифрової трансформації економіки прикладним завданням і має стати предметом дослідження аспектів.

У статті обґрунтовано методологічні підходи до розвитку підприємницьких екосистем в умовах інформаційно-мережевого суспільства. Розроблено рекомендації щодо адаптації екосистемного підходу до національних особливостей України, враховуючи регіональну асиметрію та цифрову трансформацію економіки.

Подальші дослідження можуть бути зосереджені на розробці інструментів оцінки ефективності підприємницьких екосистем та аналізі їх впливу на інноваційний розвиток регіонів України.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

- Jacobides M., Cennamo C., Gawer A. Towards a Theory of Ecosystems. *Strategic Management*. 2018. Vol. 39. № 8. P. 2255–2276.
- Gupta R., Meija C., Kajikawa Y. Business innovation and digital ecosystems landscape survey and knowledge cross sharing. *Technological Forecasting & Social Change*. 2013 P. 100–109.
- Teece D. J. Profiting from innovation in the digital economy: Enabling the technologies, Standards, and licensing models in the wire less world. *Research Policy*. 2018. Vol. 47. № 8. P. 1367–1387.
- Spigel B., Harrison R. Toward proces's theory of entrepreneurial ecosystems. *Strategic Entrepreneurial Journal*. 2018. Vol. 12, № 1. P. 158–168.

- Kuckertz, A. Let's take the entrepreneurial ecosystem metaphor seriously. *Journal of Business Venturing Insights*. 2019. Vol. 11. № e00124. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jbvi.2019.e00124>

- Трансформаційний потенціал цифровізації економіки України і звіт про НДР (заключний) / НАН України, Ін-т економіки промисловості: кер, В.П. Вішневський. Київ. 2018. 176 с.

- Ляшенко В.І., Вишневський О.С. Цифрова модернізація економіки України як можливість проривного розвитку: монографія. Київ : НАН України, Ін-т економіки пром-ті, 2018. 252 с.

- Пащук Л. Таволетті Е. Формування підприємницької екосистеми: теоретичні аспекти. *Вісник КНУ імені Тараса Шевченка*. 2023. № 2(223) С. 101–107. DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2023/223-2/13>

- Теорія і практика кластеризації економіки: монографія /за наук. та заг. ред. М.П. Войнаренка, В.І. Дубницького. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2019. 335 с.

- Соколенко С.І. Кластери в глобальній економіці. Київ : Логос, 2004. 848 с.

- Колтун В.В., Замазеева Г.В., Липовська Н.А. Розвиток екосистем підтримки малого та середнього бізнесу в Україні. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2022. № 32. С. 76–81. DOI: <https://doi.org/10.32782/pma2663-5240-2022.32.14>

- Jacobides M., Cennamo C., Gawer A. Industries, Ecosystems, Platforms, and Architectures: Rethinking our Strategy Constructs at the Aggregate, Working paper, london Business School, 2015 URL: <https://www2.uwe.ac.uk/faculties/BBS/BUS/Research/CENTIENT/ESRC%20seminar%204%20-%20UWE,%20Bristol/Michael%20G%20Jacobides.pdf> (дата звернення: 01.12.2024).

- Sirotkina N.N., Filatova M.V. Set format of interaction challenges of the digital economy problems, and prospects. *Region: systems economy, management*, 2019, № 3. P. 31–39.

- Autio E. Thomas, L. Innovation Ecosystems: Implications for Innovation Management / In M. Dodgson, D. M. Gann, & N. Phillips (Eds.), *The Oxford Handbook of Innovation Management*. Oxford University Press, 2014. 722p. [Chapter 11. P. 204–228].

- Дубницький В.І. Використання системно-інтеграційного підходу до синтезу стратегії кластеризації /в монографії «Теорія і практика кластеризації економіки»; За наук. та заг. ред. М.П. Войнаренка, В.І. Дубницького. Кам'янець-Подільський Aviana, 2013, 335 с. [1.2. С. 58–95]

- 12 principles of the ecosystem approach and their justification. UNEP/CBD/Cop/7/21. URL: <https://www.cbd.int/doc/decisions/cap-07-dec-11.pdf> (дата звернення: 01.08.2020).

- Shkarupeta E. Bachurin D. Conceptual provisions of the ecosystem approach to managing the development of economic systems in the conditions of digital transformation. *Organizez of production*. 2020. Vol. 28. № 3. P. 7–15.

- Isenberg D. The Entrepreneurship Ecosystem Strategy as a New Paradigm for Economic Policy: Principles for Cultivating Entrepreneurship. *Institute of International and European Affairs, Dublin, Ireland*, 12 May 2011. P. 1–13.

19. Kollman T., Kleine-Stegemann L., de Cruppe K., Strauß C. Eras of Digital Entrepreneurship: Connecting the Past, Present, and Future. *Business & Information Systems Engineering*. 2021. № 1. P. 15–31.

20. Адізес І.-К. Управління життєвим циклом корпорацій / Іцхак Калдерон Адізес ; пер. з англ. Н. Палій. Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля» 2018, 496 с.

21. Маліков Р.І., Гришин К.Е. Методологічні підходи до дослідження регіональної екосистеми підприємництва *Економічний вісник Донбасу*. 2017. № 1(47). С. 143–152.

22. Williamson P. J., de Meyer. Arnoud. Ecosystem Advantage: How to Successfully Harness the Power of Partners. *California Management Review*. 2012. Vol. 55. № 1. P. 24–46. URL: https://ink.library.smu.edu.sg/lkcsb_research/3519

23. Iansiti M., Levien R. The Keystone (2004) Advantage: What the New Dynamics of Business Ecosystems Mean for Strategy, Innovation, and Sustainability, Harvard Business School, door press: Boston MA, 304 p.

24. Stam E. Entrepreneurial ecosystems and regional policy: a sympathetic critique. *European Planning Studies*. 2015. Vol. 23. № 9. P. 1759–1769.

REFERENCES:

1. Jacobides M., Cennamo C., Gawer A. (2018) Towards a Theory of Ecosystems. *Strategic Management*, vol. 39, no. 8, pp. 2255–2276.

2. Gupta R., Mejia C., Kajikawa Y. (2013) Business innovation and digital ecosystems landscape survey and knowledge cross sharing. *Technological Forecasting & Social Change*, pp. 100–109.

3. Teece D. J. (2018) Profiting from innovation in the digital economy: Enabling the technologies, Standards, and licensing models in the wireless world. *Research Policy*, vol. 47, no. 8, pp. 1367–1387.

4. Spigel B., Harrison R. (2018) Toward process theory of entrepreneurial ecosystems. *Strategic Entrepreneurship Journal*, vol. 12, no. 1, pp. 158–168.

5. Kuckertz A. (2019) Let's take the entrepreneurial ecosystem metaphor seriously. *Journal of Business Venturing Insights*, vol. 11, no. e00124. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jbv.2019.e00124>

6. Natsionalna akademiia nauk Ukrainy, Instytut ekonomiky promyslovosti (2018) Transformatsiinyi potentsial tsyvrovizatsii ekonomiky Ukrainy: zvit pro NDR (zakliuchnyi) [Transformational potential of Ukraine's economy digitalization: final research report]. Kyiv, 176 p. (in Ukrainian)

7. Liashenko V. I., Vishnevskiy O. S. (2018) Tsyfrova modernizatsiia ekonomiky Ukrainy yak mozhlyvist proryvnoho rozvytku: monohrafiia [Digital modernization of Ukraine's economy as an opportunity for breakthrough development: monograph]. Kyiv: NAN Ukrainy, Instytut ekonomiky promyslovosti, 252 p. (in Ukrainian)

8. Pashchuk L., Tavoletti E. (2023) Formuvannia pidpriemnytskoi ekosystemy: teoretychni aspekty [Formation of the entrepreneurial ecosystem: theoretical aspects]. *Visnyk KNU imeni Tarasa Shevchenka*,

no. 2(223), pp. 101–107. DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2023/223-2/13>

9. Voinarenko M. P., Dubytskyi V. I. (Eds.) (2019) Teoriia i praktyka klasteryzatsii ekonomiky: monohrafiia [Theory and practice of economy clustering: monograph]. Kamianets-Podilskiy: Aksioma, 335 p. (in Ukrainian)

10. Sokolenko S. I. (2004) Klasteri v hlobalnii ekonomitsi [Clusters in the global economy]. Kyiv: Logos, 848 p. (in Ukrainian)

11. Koltun V. V., Zamazeeva H. V., Lypovska N. A. (2022) Rozvytok ekosystem pidtrymky maloho ta serednoho biznesu v Ukraini [Development of support ecosystems for small and medium businesses in Ukraine]. *Publichne upravlinnia i administruvannia v Ukraini*, no. 32, pp. 76–81. DOI: <https://doi.org/10.32782/pma2663-5240-2022.32.14>

12. Jacobides M., Cennamo C., Gawer A. (2015) Industries, Ecosystems, Platforms, and Architectures: Rethinking our Strategy Constructs at the Aggregate. Working paper. London Business School. Available at: <https://www2.uwe.ac.uk/faculties/BBS/BUS/Research/CENTIENT/ESRC%20seminar%204%20-%20UWE,%20Bristol/Michael%20G%20Jacobides.pdf> (accessed December 1, 2024).

13. Sirotkina N. N., Filatova M. V. (2019) Set format of interaction challenges of the digital economy problems, and prospects. *Region: systems economy, management*, no. 3, pp. 31–39.

14. Autio E., Thomas L. (2014) Innovation Ecosystems: Implications for Innovation Management. In M. Dodgson, D. M. Gann, & N. Phillips (Eds.), *The Oxford Handbook of Innovation Management*. Oxford: Oxford University Press, Chapter 11, pp. 204–228.

15. Dubnytskyi V. I. (2013) Vykorystannia systemno-intehratsiinoho pidkhodu do syntezy stratehii klasteryzatsii [Using a system-integrative approach to strategy synthesis of clustering]. In M. P. Voinarenko, V. I. Dubnytskyi (Eds.). *Teoriia i praktyka klasteryzatsii ekonomiky: monohrafiia* [Theory and practice of economy clustering: monograph]. Kamianets-Podilskiy: Aviana, pp. 58–95. (in Ukrainian)

16. UNEP (2004) 12 principles of the ecosystem approach and their justification. UNEP/CBD/Cop/7/21. Available at: <https://www.cbd.int/doc/decisions/cap-07-dec-11.pdf> (accessed August 1, 2020).

17. Shkarupeta E., Bachurin D. (2020) Conceptual provisions of the ecosystem approach to managing the development of economic systems in the conditions of digital transformation. *Organizez of Production*, vol. 28, no. 3, pp. 7–15.

18. Isenberg D. (2011) The Entrepreneurship Ecosystem Strategy as a New Paradigm for Economic Policy: Principles for Cultivating Entrepreneurship. Institute of International and European Affairs, Dublin, Ireland, May 12, pp. 1–13.

19. Kollman T., Kleine-Stegemann L., de Cruppe K., Strauß C. (2021) Eras of Digital Entrepreneurship: Connecting the Past, Present, and Future. *Business & Information Systems Engineering*, no. 1, pp. 15–31.

20. Adizes I. K. (2018) Upravlinnia zhyttievym tsykлом korporatsii [Managing Corporate Lifecycles: How to Get to and Stay at the Top]. Translated by N. Paliy.

Kharkiv: Knyzhkovyi Klub «Klub Simeinoho Dozvillia», 496 p. (in Ukrainian)

21. Malikov R. I., Hryshyn K. E. (2017) Metodolohichni pidkhody do doslidzhennia rehionalnoi ekosystemy pidpriemnytstva [Methodological approaches to the study of regional entrepreneurial ecosystems]. *Ekonomichnyi visnyk Donbasu*, no. 1(47), pp. 143–152. (in Ukrainian)

22. Williamson P. J., de Meyer A. (2012) Ecosystem Advantage: How to Successfully Harness the Power of

Partners. *California Management Review*, vol. 55, no. 1, pp. 24–46. Available at: https://ink.library.smu.edu.sg/lkcsb_research/3519

23. Iansiti M., Levien R. (2004) The Keystone Advantage: What the New Dynamics of Business Ecosystems Mean for Strategy, Innovation, and Sustainability. Boston, MA: Harvard Business School Press, 304 p.

24. Stam E. (2015) Entrepreneurial ecosystems and regional policy: a sympathetic critique. *European Planning Studies*, vol. 23, no. 9, pp. 1759–1769.